

програму для формування правильного сприйняття громадянами заяв і повідомлень до уповноважених органів про факти корупції та провести чітку межу з між доносами та наклепами. Для утвердження правильності такої поведінки, необхідна злагоджена, цілеспрямована, системна діяльність усіх засобів пропаганди та примусу в державі. Слід законодавчо запровадити дієві та широко розрекламовані реальні гарантії стимулювання та безпеки цих громадян.

Нова державна антикорупційна політика має передбачати реальні заходи стимулювання залучення всього матеріального потенціалу юридичних та фізичних осіб, який вони витрачають на корупцію, до національної економіки. Водночас доцільно передбачити й систему дієвих запобіжників від недобросовісної антикорупційної конкуренції.

Джу́жа Олександр Миколайович,
головний науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Тичина Дмитро Михайлович,
провідний науковий співробітник
відділу організації науково-дослідної
роботи Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

Корумповані мережі тісно пов'язані з організованою злочинністю [1, с. 198]. Ресурси, отримані в результаті експорту металів, функціонування транспорту, зв'язку, енергетики, лісового господарства, оптової торгівлі та фінансування військових замовлень Збройних сил України, розподіляються за схемами корупційних мереж.

До складу корупційних мереж належать:

– комерційні та фінансові структури, що реалізують одержані вигоди, доходи, пільги;

- державні службовці, які забезпечують відповідні рішення;
- силове прикриття (так зване фришування) з боку корумпованих працівників органів МВС України [2, с. 39], СБУ [3, с. 13], прокуратури, фіскальної й фінансової служби та інших силових відомств.

На вищому рівні розробляють схеми проведення спеціальних операцій, для чого проводять спільні наради (як напівлегальні, так і нелегальні). Найбільші корупційні мережі належать Міністерству фінансів, Міністерству економіки, Мін'юсту, Фіскальній службі, судам. У судах всіх рівнів, кримінальних і загальної юрисдикції, діють стандартні всім відомі розцінки на виконання тих чи інших дій, прийняття тих чи інших рішень. Особливо корумповані господарські суди. Корумповані мережі найбільш проявляються у сфері будівництва й реконструкції будівель і споруд, приватної, зарубіжної фінансової та матеріальної допомоги. Мережі формуються навколо всіх українських природних монополій, зокрема Нафтогаз України і Міністерства інфраструктури.

Унаслідок побудови потужних корупційних мереж на високому та «найвищому» рівнях «низова корупція» виявилася відірваною від них і продовжує існувати за рахунок поборів із населення. Українська корупція все більше «світлішає», тобто набуває форм повсякденної, звичайної справи. Зростає толерантність щодо неї. За даними опитування, проведеного у 2017 році газетою «Економічна правда» на запитання: «Чи доводилося вам давати хабар?» респонденти надали такі відповіді (зазначивши конкретні умови): під час влаштування на роботу – 60 % бізнесменів, 40 % службовців; задля влаштування дитини до школи – 50 % бізнесменів, 50 % службовців; під час вступу до інституту, відповідно, 70 і 60 %; перебуваючи в лікарні – 82 і 35 %; у військкоматі з приводу призову в армію – 75 і 60 %; у разі притягнення до кримінальної відповідальності – 80 і 70 %; під час отримання квартири, житла – 60 і 40 %; під час реєстрації або продовження реєстрації фірми – 88 і 46 %; розмитнюючи вантажі – 97 і 42 %; під час отримання водійських прав, реєстрації автомобіля, проходженні техогляду – 81 і 66 % [4].

Віктимологічне моделювання корупції – відносно новий напрям кримінології та віктимології, спрямований на створення моделей віктимності жертв корупційних злочинів з метою

вироблення заходів із надання своєчасної віктимологічної допомоги жертвам корупції [5].

Сьогодні віктимологічна модель корупції виглядає таким чином. Це заохочення громадянами та представниками юридичних осіб використання уповноваженими особами свого службового становища (статусу) й посадових повноважень для незаконного отримання матеріальних благ і переваг. У разі вчинення корупційного злочину може йтися про так звані двосторонні угоди, під час яких «покупець» отримує можливість використовувати державну структуру в своїх цілях, а чиновник «продає» свої службові повноваження, послуги громадянам або представникам приватного бізнесу.

Модель корупційної віктимності можна визначити як потенційну здатність громадянина або представника приватного бізнесу стати жертвою корупційного злочину з огляду на певні особистісні властивості або віктимогенні обставини.

Віктимологічна допомога жертвам корупції – це заходи, які здійснюються міжнародними, державними й недержавними структурами щодо надання правової та психологічної підтримки жертвам корупції.

Як явище корупція виявляється в безлічі корупційних злочинів. Корупційна злочинність є кримінологічною категорією, яка становить сукупність злочинів, що безпосередньо посягають на інтереси державної влади та публічної служби.

Оскільки віктимологія вивчає жертв корупційних злочинів, у них передбачається наявність потерпілого – фізичної особи. Водночас, розглядаючи поняття жертви в широкому значенні, слід урахувувати, що від корупційної злочинності страждають і соціальні групи, і суспільство, і держава [5, с. 177].

Окрім жертв корупції, у системі державної служби вітчизняне кримінальне законодавство дає змогу вивчити жертв корупційних злочинів, учинених особами, які виконують управлінські функції в інших сферах життєдіяльності суспільства.

Корупція в нашій країні охопила багато сфер влади й управління. Крім того, вона одночасно руйнує моральні підвалини громадянського суспільства. У цьому полягає віктимогенність корупції, оскільки масштаби її значущі з огляду на кількість осіб, які займаються підкупом.

Жертвами корупційної злочинності стають громадяни, представники ділових кіл, які звертаються в урядові й парламентські кола, правоохоронні органи, а також структури та відомства, пов'язані з розглядом і вирішенням питань приватизації, фінансування, кредитування, здійснення банківських операцій, створення і реєстрації комерційних організацій, ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності, розподілу фондів, проведення земельної реформи.

Слід констатувати таку віктимологічну тенденцію: бажання населення давати хабарі сьогодні зменшується, попри зростання попиту на них у бюрократичному апараті.

Так, віктимологічні дослідження засвідчують, що місць, куди несуть хабарі представники ділових кіл, стало значно менше. Однак нерозв'язаною залишається ще одна проблема – суми хабарів суттєво збільшилися через монополізацію ринку хабарів.

Сутність віктимологічної безпеки жертв корупції полягає в захищеності потенційних жертв корупційної злочинності від первинного та/або повторного корупційного впливу.

У зарубіжних країнах рівень забезпеченості державних службовців, хоча й не є високим, дає змогу успішно реалізовувати свої обов'язки, будувати фінансові плани на майбутнє. У такий віктимологічній ситуації чиновник застережений державним забезпеченням від потенційної можливості брати хабар, не поставивши під удар власну кар'єру. Відповідно, громадяни, які звертаються до такого чиновника, свідомо захищені від впливу віктимогенних чинників корупції.

Коли в нашій країні вдасться знайти таке рішення та зробити чиновника самодостатньою фігурою, то це буде забезпечувати віктимологічну безпеку населення від корупційної злочинності.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що віктимологічна реабілітація жертв корупції – це система взаємопов'язаних і взаємозумовлених державних заходів, спрямованих на відновлення порушених прав жертв корупційної злочинності, а також компенсацію завданої шкоди та відновлення їх ділової репутації.

Список використаних джерел

1. Багрий-Шахматов Л. В. Соотношение коррупции, рэкета и организованной преступности / Л. В. Багрий-Шахматов // Юридична освіта і правова держава. – 1997. – С. 196–200.

2. Гадойбоев С. А. Поняття і причини корупції серед особового складу органів внутрішніх справ України / С. А. Гадойбоев // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 5. – С. 36–40.

3. Менделеев Д. Коррупция для служебного пользования / Д. Менделеев // Зеркало недели. – 2016. – № 16 (262). – С. 13.

4. Корупція в Україні. Експрес-аналіз за результатами опитування [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2017. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/>. – Назва з екрана.

5. Джужа О. М. Запобігання злочинам: кримінологіко-віктимологічна парадигма : монографія / О. М. Джужа. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. - 331 с.

Дралюк Іван Миколайович, заступник начальника ГУ БКОЗ Служби безпеки України, кандидат юридичних наук

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ Й ІНШИМИ УПОВНОВАЖЕНИМИ СУБ'ЄКТАМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Останні законодавчі зміни у сфері протидії корупції, зокрема у кримінальному процесуальному законодавстві щодо розмежування підслідності злочинів, пов'язаних із корупцією, призвели до розширення кола суб'єктів у сфері протидії корупції та меж їх повноважень. У зв'язку із цим перед керівництвом правоохоронних органів постали актуальні завдання не тільки щодо встановлення сфер відповідальності, меж застосування повноважень, нормативно-правової регламентації компетенції, уникнення дублювання функцій, а й визначення форм і принципів їх взаємодії та координації дій під час реалізації спільних заходів. Правильно організована взаємодія та координація можуть реально забезпечити дієве